

ЧАСТИНА ПЕРША

МОЛОКОСОСИ

РОЗДІЛ I

Старший сержант, що виконував обов'язки секретаря воєнно-польового суду, нарешті підвівся. В руці у нього клаптик паперу з вироком, який він щойно надряпав.

Різким і сухим голосом, карбуючи кожний склад, він прочитав вирок обвинуваченому:

«Рада полку, засідаючи на правах військового суду, одностайно засуджує до страти Девіда Поттера, винного в отруєнні двадцяти п'яти коней четвертої артилерійської батареї. Вирок остаточний, оскарженню не підлягає і буде виконаний негайно».

П'ятеро членів суду в білих касках, з кобурами на поясах, недбало притримуючи колінами шаблі, сиділи на складаних стільцях з пихатим і зневажливим виглядом джентльменів, змушених виконувати неприємний і нудний обов'язок.

Один з них, молодий капітан, навіть промимрив крізь зуби:

— Хай йому чорт! Стільки церемоній, щоб відправити на той світ якогось селяка — шахрая, білого дикуна, бунтівника, грабіжника і вбивцю!

Але голова суду, вродливий чоловік у формі полковника шотландського полку імені Гордона, спинив його легким рухом руки і звернувся до засудженого:

— Що ви можете сказати на своє виправдання, Девіде Поттер?

Бур, який був на цілу голову вищий від своїх конвойних артилеристів, що стояли обабіч його з оголеними шаблями, лише презирливо знизав плечима. Потім відвернувся від членів суду і крізь потрійний ланцюг солдатів, виструнчених з примкнутими штиками навколо судилища, звернув свій ясний погляд туди, де стояла його безутішна родина.

Там, біля ферми, ридала, ламаючи в розпачі руки, молода жінка, нестямно плакали діти, нещасні батьки засудженого погрожували завойовникам своїми немічними кулаками...

І немов бажаючи підкреслити цю скорботну картину, яскраве сонячне проміння, пробиваючись крізь примхливе листя акацій і гігантських мімоз, світлими зайчиками гралось на лузі, трав'яні хвилі якого тікали кудись, у недоступну для ока далину.

Тут він жив, любив, страждав і боровся аж до останнього дня.

На якусь мить його погляд затуманився сльозою розчуження, але її зараз же осушив гнів.

Він випростався і, стиснувши кулаки, хрипким голосом відповів полковникові:

— Ви засудили мене за те, що я захищав свободу і незалежність своєї батьківщини... Що ж! Ви сильніші — вбийте мене!

— Ми судді, а не вбивці! — з обуренням перервав його голова. — Ви, бури, ведете безчесну, негідну цивілізованих людей війну. Війна також має свої закони, і ми судимо вас за цими законами.

— А, по-вашому, це чесна війна, коли десять, п'ятнадцять, двадцять чоловік нападають на одного? — вигукнув бюргер¹.

¹ Бюргер — бур-господар, тобто корінний бур, що має права громадянства.

— Ми воюємо з відкритим забралом з допомогою нашої зброї. І ми не судимо тих, хто воює з нами такою ж зброєю. А вдаватися до отрути — підлість, — сказав полковник. — Сьогодні ви отруєте коней, завтра візьметесь за людей... Це заслугове на суворе покарання.

І бур, не розбираючись у таких тонкощах, гнівно заперечив:

— Я діяв як патріот, який знищує все, що допомагає війні: людей, худобу, військові матеріали. І ви не зможете втовкмачити мені, чому вбивати людей з рушниці почесно, а труїти коней підло.

— Від цієї тварюки не доб'єшся пуття, — знову процідив капітан, у глибині душі збентежений наївною логікою селянина.

— Слухання справи закінчено! — втрутився голова. — Девіде Поттер, приготуйтеся до смерті.

— А я й не прошу пощади! Якби ви залишили мені життя, я знову взявся б за те саме. Та за мене помстяться!.. Еге ж, жорстоко помстяться! Пролийте мою кров... Нехай вона ллється рікою!.. Кров мучеників за незалежність — це роса, що живить свободу!

Ці слова, сказані громовим голосом, кинули в дрож людей, що зібралися перед фермою. А вражений ними і старший сержант, крякнувши, взявся дочитувати вирок: «Засуджений сам викопав для себе могилу. Вирок виконає взвод з дванадцяти чоловік. Рушниці зарядить сержант, причому тільки шість з них мають бути заряджені бойовими патронами, решта — холостими».

Почувши цей дивний параграф вироку, засуджений бюргер вибухнув сміхом, що в таку хвилину бринів моторошно.

— Ха-ха-ха!.. Розумію... Мені якось говорили про це, та я, признатись, не вірив! — вигукнув він. — Ви боїтесь, щоб солдати не стали жертвами помсти за розстріляних? І сподіваєтесь такими хитрощами відвести від них цю помсту? Ви думаєте, якщо солдат, розстрілюючи патріота, сам не знає, чи заряджено бойовим патроном його рушницю, чи ні, то інші й поготів не дізнаються, йолопи! Солдатам нема чого боятися: моя помста не впаде на голову цих невірних спільників вашого злочину. Вона спіткає вас... так, тільки вас, так званих суддів, справжніх і єдиних винуватців! Вас п'ятеро, ви сильні й здорові, за вами англійська армія чисельністю у двісті тисяч чоловік — і все одно помста настигне вас усіх п'яťох, і ви загинете лютою смертю, бо я засуджую вас до неї — я, приречений на смерть!

Голова підвівся і холодно сказав:

— Ми судимо за правом і сумлінням, і ваші погрози не хвилюють нас. За законом вам не дозволяється мати з ким-небудь зносини, але з людяності я дозволяю вам попрощатися з родиною.

На його знак потрійний ланцюг солдатів розімкнувся. Через прохід кинулись пригнічені горем родичі засудженого.

Їх чоловік з тридцять; попереду дружина Девіда. Божевільна від горя, вона падає на груди любимого і вірного супутника свого життя і нестямно стискає його в обіймах. Вона не в силі вимовити й слова, приголомшена неминучістю страшного лиха.

Біля неї красивий юнак. На ньому мисливський костюм витонченого крою, елегантність якого так впадає в око поруч із скромним одягом бурів, що збуджує цікавість англійців.